

1761

1761

ԱՐՏԱՏՊՈՒԹԻՒՆ Ի ԳՐՈՅ

Յ Ո Ւ Ղ Ա Ր Չ Ա Ն

ԳՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԱԾՈՅ ԱԹԻՒԻ 100ԱՄԵԱՅ ՅՈՒԵԼԻՆԻ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆ Ի ՎԻԵՆՆԱ

(1811—1911)

ԵՒ 25ԱՄԵԱՅ ՏԱՐԵՇՐԱՆԻ “ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՐԵԱՅ,, ՈՒՍՈՒՄՆԱԹԵՐԹԻ

(1887—1911)

ՀՐԱՅԱՐԱԿԵԼ Ի ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԵՆԷ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՐ ԱԺԱՏԱԿՑՈՅ
“ՀԱՆԴԷՍԻ,, ԵՒ ՀԱՅԵՐԷՆԱԳԷՑ ԲԱՆԱՍԻՐԸ

ՎԻԵՆՆԱ 1911

Մ Մ Ւ Թ Ա Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ա Ն

SONDERABDRUCK AUS

HUSCHARDZAN

FESTSCHRIFT AUS ANLASS DES 100JÄHRIGEN BESTANDES DER
□ □ MECHITHARISTEN-KONGREGATION IN WIEN □ □

(1811—1911)

UND DES FÜNFUNDZWANZIGSTEN JAHRGANGES DER
PHILOLOGISCHEN MONATSSCHRIFT „HANDES AMSORYA“

(1887—1911)

HERAUSGEGEBEN VON DER MECHITHARISTEN-KONGREGATION UNTER MITWIRKUNG
□ DER MITARBEITER DER MONATSSCHRIFT UND ZAHLREICHER ARMENISTEN □

WIEN 1911

MECHITHARISTEN-BUCHDRUCKEREI

491.99-3

9-14

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ “ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ”ԻՆ

Ավանդի մը Վիեննական Միջինարեան Միաբանութեան հարկաւորման գործունէութեան վրայ:

1. Գալիլէոս Գալիլէոս. Գր.՝ Ազատագրողի կրօնագիրը քննարկողը:
2. Նոթր Դամ. Բիւրոսի Գր.՝ Կրօնական Մարտականութեանց Ազատագրողի նշ. Փարսկերէն:
3. Weber Prof. Dr. S.: Ueber die Versuche, den Verfasser der Invektiven gegen die Armenier . . . zu bestimmen (= Սիւր. Վեբերի Գր.՝ Յանուն Սահակայ Կաթողիկոսի ընդդէմ Հայոց երկու հակաճառութեանց հեղինակն որոշելու փորձ մը):
4. Խաչատրեան Գր.՝ Գր.՝ Յովակիմ Շուշուրի թղթերից:
5. Peeters P.: La passion arménienne de S. Serge le Stratégate (= Պեթերսի Գր.՝ Ս. Սարգսի զօրավարի հայերէն վկայարանութիւնը):
6. Conybeare F. C.: The age of the old armenian version of Irenaeus (= Կոնբէրի Գր.՝ Ս. Իրենէոսի գրութեան հայերէն թարգմանութեան ժամանակը):
7. Մոսկովսկի Գր.՝ Վերջնական աստուծոյ Եփրեմի վան Նիկոմիդիայ քաղաքի:
8. Meillet Prof. Dr. A.: Remarques sur les l de l'arménien classique (= Մէլէի Գր.՝ Դիտողութիւններ հայերէն լ եւ ղ գրերու վրայ):
9. Lüdtke Dr. W.: Zum armenischen und lateinischen Physiologus (= Լյուդեկէի Գր.՝ Հայերէն եւ լատինական Փարափոսի վրայ):
10. Մարտիկոս Գր.՝ Մի անգամ իսկ յայտնի մէջ:
11. Seidel Dr. E.: Ein neues Exemplar des alten Aytark' und Allgemeines zu seinem medizinischen Abschnitt (= Սեյդէի Գր.՝ Հին Այտարկի նոր օրինակ մը եւ անոր բժշկական հատկանիշները վրայ ընդհանուր դիտողութիւններ):
12. Տեքեր Գր.՝ Օղոսնի Գր.՝ Նախնի Հայոց հոգեւաշտութեան շրջանից:
13. Հաւարդ Գր.՝ Հայր Արարացոյց իշխանութեան տակ:
14. Tournebize Prof. Fr.: Schah Abbas I. et l'émigration forcée des Arméniens de l'Ararat (= Տուրնեֆիզի Գր.՝ Շահաբաս Ա. եւ Արարատեան Հայոց ընդ գաղթականութիւնը):
15. Lehmann-Haupt Prof. Dr. C. F.: Die chaldäische Keilinschrift von Kaissaran (= Լեհման-Հաւթի Գր.՝ Կեսարանի քաղաքի հալդայական սեպագրութիւնը):
16. Մեդեալ Գր.՝ Արդի հայերէնի անցեալը, ներկան եւ ապագան:
17. Zanolli Prof. A.: Qualche osservazione sulla formazione del plurale nell' antico Armeno (Ժանոլիի Գր.՝ Հին հայերէնի յոգնակիի ձեւին վրայ):
18. Գալիլէոս Գալիլէոս. Գր.՝ Հայերէն լեզուն գեղագիտական տեսակէտով:
19. Pedersen Prof. Dr. H.: Armen. “կորիւն”:
20. Ամստերդամ Գր.՝ Անյոյ ըստեր:
21. Marquart Prof. Dr. Jos.: Armenische Streifen. I. Historische Data zur Chronologie der Vokalgesetze. II. Zur Liste der Provinzen von Xorasan (Մարկարտի Գր.՝ Հայկական գծեր. Ա. Հայերէն ձայնական օրինակ ժամանակագրութեան համար պատմական տուեալներ: Բ. Խորասանի գաւառներու ցանկը):
22. Թոքոմաք Գր.՝ Վ. Ստեփանոս բժիշկ Շէրիմանեան:
23. Վալդիս Գր.՝ Ս. Մարտիկոսի դասական հայերէնի մէջ:
24. Kraeclitz-Greifenhorst Dr. Fr. v.: Ein Brief an den armenischen Hofkaplan Wardapet Nerses in Wien aus dem Jahre 1897 (Կրեյլից-Գրեյֆենհորստի Գր.՝ Թոմարի մը ուղղութեամբ առ Ներսէս Արք. Դրան երէցի Վիեննա, յամէ 1897):

491-99-3

9-14

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՓՈԽԱՌԵԱԼ ԲԱՌԵՐ ԹՐԳԵՐԷՆԻ ՄԷՋ

Ի ՅՈՒՇ. ԳԱՋԱՆԾԵԱՆ:

Թրքերէնի մէջ՝ հայերէնէ կամ հայերէնի մէջ թրքերէնէ փոխառեալ բառերու հետազոտութեան առնելու պէտք ենք միշտ զանազանել փոխառութեանց երկու շրջաններ. — հնագոյն փոխառութիւններ եւ նոր փոխառութիւններ:

1. Հնագոյն փոխառութիւններն անոնք են, որոնց վրայ խօսած է Պրոֆ. Հ. Պետերսը¹ եւ որոնք՝ անկէ անկախաբար, մեր եւս ուշադրութիւնը գրաւած ու առիթ տուած են մեզի մէկ քանի անգամ գրելու այդ մասին²: Այս փոխառութիւնները, ըստ Պետերսընի, կը թուին հնագոյն ըլլալ 500 տարիէն Ն. Զ. Բրիտոսս եւ կը բացատրուին նախապատմական ժամանակաց մէջ Հայոց եւ Թրքաց վաղնջական բնակակցութեան մը ենթադրութեամբ: Այսպիսի փոխառութեանց կարգէն են, զոր օրինակ՝ հայ. խոյ+, թրք. Խոյու. — հայ. եշ, թրք. էշէ+. — հայ. խոո, թրք. շո. — հայ. Խո, թրք. Խու. — հայ. Խոո- (ցանեմ), թրք. Խոո- — հայ. Խո, թրք. Խու. — հայ. Խո- (լամաք) եւն: Այսպիսի բառեր որ երկու լեզուներուն մէջ ալ հնագոյն գոյութիւն ունեցող բառեր են, վաղեմի փոխառութիւններ միայն կրնան ըլլալ եւ լեզուաբանական ցուցումներով ալ նոյնը կ'ապացուցուի. հետեւապէս՝ այսպիսի բառերը պէտք չէ շփոթել նոր փոխառութեանց հետ:

2. Նոր փոխառութիւններն անոնք են, որ տեղի ունեցած են պատմական ժամանակաց մէջ, թաթարներու եւ թուրքերու Հայաստան արշաւելէն յետոյ, վերջին 700—800 տարուան միջոցին: Այդ շրջանին թրքերէնէ հայերէնի անցած բառերը շատ ծանօթ են եւ Հր. Աճառեան այդ մասին կատարեալ քննութիւն մը հրատա-

¹ Տես Հայերէն եւ Թուրքերէն լեզուներ. Պրոֆ. Հ. Պետերսընի, Թրգմ. Հ. Թ. Կետիկեան. Ազգ. Մանագրաւ, Հատոր ԵԲ. Վիեննա 1907:

² Տես Նշան-Պաշտեմ Տրեյնոյ, 1905 տարուայ. էջ 120. Հետադարձաբար ինքն-լեզուներէ հայ եւ Թուրք լեզուներէ հայերէն: Տես նաեւ Արեւ. Մարտիկոսի շարաթաթերթ, Զմիւռնիա, 1907, թիւ 37. էջ 933. Թրգմ. Եւ հայերէն լեզուներէ Թուրքերէն լեզուներ:

55369-ահ

91295-59

2008

րակած է արդէն¹: Իսկ հայերէնէ թրքերէնի անցած բառերը որ համեմատաբար քիչ են — բայց ոչ կարծաւոր չափ քիչ — կցատուր կերպով միայն քննուած են: Ուրիշ անգամ պզտիկ քննութիւն մը հրատարակած ենք թէեւ թրքերէնի մէջ հայերէնէ փոխառեալ նոր բառերու վրայ², բայց կ'ուզենք այս անգամ անկէ վերջ մեր հաւաքած բառերը եւ նորագոյն ղիտողութիւններն եւս աւելցնելով, անդադառնալ այդ նիւթին:

Վերջին դարերու միջոցին թուրք լեզուին հայերէնէ փոխ առած բառերը իրենց գործածութեան տեսակէտով կրնանք բաժնել երկու մասի:

1. Հայերէն բառեր որ ընդհանուր գործածութիւն ստացած են թուրք լեզուին գրեթէ բոլոր բարբառներուն մէջ. օրինակ՝ առանձն (մասնաւոր առումով), փառաք (= բանջար), եաղ (= եղ, իւղ), էօրնէ+ (= օրինակ), չէօն (= չամիչ) եւն: Ընդհանուր գործածութիւն ստացած այսպիսի բառերու թիւը խիստ քիչ է:

2. Հայերէն ընդհանուր կամ գաւառական բառեր, որոնք թրքերէնի այս կամ այն գաւառաբարբառին մէջ մտած են եւ տեղական գործածութիւն միայն ունին: Այսպիսի բառերու թիւը խիստ շատ է, եւ դեռ շատ քիչ թուրք բարբառներ քննուած են այս տեսակէտով:

Դարձեալ՝ թրքերէնի մէջ հայերէնէ փոխառեալ բառերու որակը քննելով՝ կը տեսնենք թէ անոնք կը բաժնուին երեք խումբի:

1. Տեղի եւ անձի հայերէն յատուկ անուններ, զոր օրինակ՝ Անդրէաս գիւղ), Ալեքսի (= Կարմիր գիւղ), Վերէօրնէ (= Դրիգորիս գիւղ), Ալեքսի (= Սարգիս) եւն:

2. Հայերէն կրօնական բառեր, որոնք մասնաւոր հոմանիշ չունին թրքերէնի մէջ եւ չեն կրնար ունենալ. օրինակ՝ փէրիշափէն+ (= բարկանդան), խալ, վէն+ (= վանք), Ժէօկօն (= Ժամկոն) եւն:

3. Ընտանեկան, երկրագործական, առտնին եւն բառեր, զոր թուրք ժողովուրդը որեւէ կերպով փոխ առած է եւ որոնցմէ շատերուն հոմանիշ չունի թրքերէնը. օրինակ՝ հէրի (= հերկ), քեօժ (= գոմ), էյնլ (= ակիշ), լափան (= տափան) եւն:

Ի հարկէ այս վերջին կարգի բառերն են որ ճիշտ փոխառութիւններն են թուրք լեզուին՝ հայերէնէ, եւ բնիկ բառեր դարձած են թրքերէնի կամ անոր այս կամ այն բարբառին մէջ, բայց առաջին երկու կարգի բառերն ալ կարեւորութենէ զուրկ չեն եւ գէթ կրնան ծառայել երկու լեզուներու ձայնական օրէնքներուն համեմատական քննութեան:

Թէ ի՞նչ կերպով վերջին դարերու մէջ հայ բարբառներէն բառեր անցած են թուրք բարբառներու, այս մասին կարելի է մատնանիշ ընել քանի մը ճամբաներ:

Նախ՝ յայտնի է թէ կան գաւառներ՝ ուր հայերը թրքախօս են, բայց մայրենի լեզուն մոռցած ըլլալով հանդերձ՝ իրենց խօսած թրքերէնին մէջ դեռ կը պահեն բազմաթիւ հայերէն բառեր որոնք ղիւրաւ կը փոխանցուին բնակակից թուրք ժողովուրդեան լեզուին, զի թուրք ժողովուրդը թրքերէն խօսող հայուն բերնէն լսած հայերէն բառերուն շուտով կ'ընտելանայ եւ զանոնք կը գործածէ, զոր օրինակ՝

¹ Յն իմնեան Աղբորտի ժողովարան, Հատոր Գ:

² Յն Բերտի շարաթաթերթ, Կ. Պոլս, 1898, թիւ 24, էջ 449, Հայերէնի փոխառեալ բառերի խմբի մէջ:

Եւզոկիոյ մօտակայ Ձիլէ գիւղաքաղաքին հայերը թրքախօս են եւ տեղին թուրք ժողովուրդը կը գործածէ Գոֆնոյ, հոլալ եւ նման հայերէն բառեր, որոնք անծանօթ են ընդհանր տեղերու թուրքերու բարբառին:

Երկրորդ՝ երբեմն որեւէ մասնաւոր տեղի թուրք ժողովուրդեան լեզուին մէջ անսովոր քանակութեամբ հայերէն բառեր կը գտնուին, մինչդեռ նոյն տեղը զուտ թրքաբնակ է: Այս պարագային մէջ կրնայ ենթադրուիլ, մինչեւ իսկ ապացուցուիլ, թէ այդ ժողովուրդը հայ է ծագումով եւ անցեալ բռնութիւններու տակ թրքացած է, եւ այդ իսկ պատճառաւ իր հին մայրենի լեզուին բառերուն մէկ մասը կը պահէ դեռ: Այսպիսիներու մէջ շատ անգամ կը հանդիպինք նաեւ հայերէն մականուններու, որ սերունդէ սերունդ պահուած են, օրինակ՝ Ապուլ օղա, եւն:

Երկրորդ՝ տեղւոյ մը հայ ժողովուրդը մեծամասնութիւն կը կազմէ եւ բնականաբար փոքրամասնութեան լեզուին վրայ աւելի շատ ազդեցութիւն գործած եւ իր լեզուէն աւելի շատ փոխանցումներ ըրած կ'ըլլայ անոր:

Եթէ իսկ այս երեք պարագաներէն ոչ մէկը գոյութիւն ունենայ, քանի որ թուրք ժողովուրդը դարերէ ի վեր հայուն հետ առօրեայ շփման փոխանցութեան մէջ է, բնականաբար անոր լեզուէն ալ փոխառութիւն ըրած կ'ըլլայ, ուր որ ալ լինի, ինչպէս որ ըրած է քիչ շատ, մենք ալ իր լեզուէն բազմապատիւր փոխ տալով մերինին:

Թրքերէնի մէջ հայերէն փոխառեալ բառեր հետազօտելու ատեն մենք ի հարկէ պէտք չենք շփոթիլ երկու լեզուներու մէջ գոյութիւն ունեցող կարգ մը նոյն կամ նման բառերէ, որոնք պարսկերէնէ կամ արաբերէնէ անցած հասարակած թէ հայերէնի թէ թրքերէնի: Հարկ է նկատի առնուլ այն բառերը միայն որ ուղղակի հայերէնէ անցած են թրքերէնի:

Հայերէն բառերը թրքերէնի անցած ատեն՝ թուրք լեզուին արդի ձայնական օրէնքներուն պատշաճելով՝ կրած են մասնաւորապէս ձայնաւորներու ինչ ինչ փոփոխութիւններ, որոնց համար կարելի է սահմանել քանի մը օրէնքներ: Այդ հնչափոխութիւնները յատուկ են նոր փոխառութիւններու եւ չեն պատշաճիր հնագոյն փոխառեալ բառերու, որոնց ակնարկեցինք յօդուածիս սկիզբը: Ըստ այսմ նոր փոխառութիւններն իրենց հնչաբանական որոշ յատկութիւններով կը տարբորուին հիններէն: Այդ հնչափոխութիւնները հետեւեալներն են.

1. Հայերէնէ թրքերէնի անցած բառը թուրք լեզուին ձայնաւորներու համաձայնութեան օրէնքին կը հպատակի, միշտ նախապատուութիւն տրուելով թեթեւ (խաֆֆ) ձայնաւորներու², այնպէս որ եթէ բառը թեթեւ ձայնաւոր մը կը պարու-նակէ, բոլոր ձայնաւորներն ալ անոր համաձայնելով թեթեւի կը փոխուին. զոր

¹ Գր. Փր. Փոն Արշից-Գրայֆէնհորստի Հոմերի Աօրիոյի 1911 Ապրիլ — Մայիս միացեալ համարին մէջ հրատարակած հայերէնի փոխառեալ քանի մը թրքերէն բառերէն ղեւ (յէ) բառը, զոր յարգելի Գոկտորը հայերէնէ փոխառեալ կը համարի, հայերէն չէ. պարսկերէնէ փոխառեալ է երկու լեզուաց մէջ ալ:

² Յայտնի է որ թրքերէնի մէջ ծանր (թաւիլ լիշ) ձայնաւոր կը համարուին ա, ւ, օ, օ, եւ թեթեւ (խաֆֆ լիշ) ձայնաւոր կը համարուին ի, Է, Է, Է, եւ բաց Է ըսելով կ'ուզենք հասկնալ թրքերէն Է (او), Է (է), բառերուն մէջն են, որուն հնչումը կը տարբերի Է (է) (اين), Է (է) (اين), Է (է) (اين) բառերուն մէջն է ձայնաւորէն: Առաջին Է բաց է, երկրորդը՝ գոց: Բաց Է տարբորուելու համար գոց Էէն, մենք մեր յօդուածին մէջ եւ յետագայ բառացանկին մէջ նշանակած ենք վրան գծիկով մը՝ սա ձեւով է:

օրինակ՝ հեթանոս (== հատիկ), լեփ (== չամիչ), էփ (== աղիչ), լեփ-լեփ (== ջերմուկ) եւն:

2. Շատ անգամ՝ եթէ բառը նոյն իսկ թեթեւ ձայնաւոր չպարունակէ ալ, նորէն բոլոր ծանր ձայնաւորները թեթեւի կը փոխուին. օրինակ՝ կեփ (== կոճակ), կեփ-կեփ (== բազուկ), կեփ-կեփ (== գութան) եւն: Բացառիկ ձեւերը (ինչպէս աս-նակ՝ փոխանակ է-էնէի, եւ փանհար՝ փոխանակ կեփ-կեփ), անշուշտ ունին իրենց մասնաւոր պատճառները:

3. Այս վերի երկու պարագաներուն մէջ կատարուած ձայնաւորներու փոփոխութեան ատեն՝ հայերէնի աս ձայնաւորը կը փոխանակուի թրքերէնի բաց է (է)ով. իսկ հայ. է, է՝ կը փոխանակուին գոյ էով. զոր օրինակ՝ հարկէ՝ կը լայ կեփ, հեթանոս՝ կը լայ կեփ-կեփ եւն:

Այս փոփոխութիւններէն զատ՝ ինչ ինչ բառերու վրայ տեղի ունեցած են ձայնաւորներու ուրիշ փոփոխութիւններ ալ: Թէ՛ այդ փոփոխութիւնները եւ թէ՛ բաղաձայններու փոփոխումներն ու փոխանակումները, որոնք խիստ ուշագրաւ կողմեր ունին, կարելի է գիտել մեր յետագայ բառացանկին մէջ առաջ բերուած բառերուն վրայ:

Յետագայ բառերը հաւաքուած են Եւրոպիոյ, Սեբաստիոյ ու շրջականերու թուրք ժողովուրդին բարբառէն եւ մաս մըն ալ ուրիշ գաւառներէ: Այս բառերուն մեծամասնութիւնը գործածական է գրեթէ բոլոր թուրք բարբառներու մէջ: Բառերուն հայտառ թրքերէնները ուղղագրուած են արեւմտեան հայերէնի արտասանութեան համեմատ:

اخون (ափոս). — Անասուններու աղբը. հաւանաբար հայ. աղբին ձեւէն փոխ առնուած, որովհետեւ ունինք աղբին բառ մը: Այս բառի մասին Դր. Փր. Փոն Կրէլից-Դրայֆէնհորստի մեկնութիւնը (տես ՀԱ. 1911, Ապրիլ-Մայիս, էջ 268) թէ յոգաւոր աղբն ձեւին տակ փոխ առնուած է, բռնազգեստի է:

اناراد (անարադ). — Անարատ: Կըսուի անարադ անարադ իւր:

اناج (անագ). — Աճումէ դարձած՝ խոշոր. անագ: Կըսուի՝ اناج طاق (== խոշոր հաւ, խոշոր օձ):

آواناق (աւանակ). — Աւանակ: Կը գործածուի միայն իբրեւ նախատական բառ, «ապուշ, անկիրթ» իմաստով:

آريستاق (արիստագ). — Առաստաղ:

آكيش (էփիշ). — Աղիշ:

اكر (էրէ). — Սայլի չամիչի վրայ անցած զոյգ ատամնաձեւ փայտեր, որոնց մէջէն կը դառնայ լիսեռնը, եւ զոր Սեբաստիոյ հայ գիւղացիք կը կոչեն ափոս:

اريش (էրիշ). — Առէշ:

افليك (էֆլիկ). — Աւելուկ (բոյս մը):

اورنگ (էօրնգ). — Օրինակ:

استيل (էսթիլ). — Պատուի:

بوداج (պոսագ). — Թարմ բակլա, զոր Եւրոպիացի հայերը հաւանաբար իր պատիճի ձեւին համար, կը կոչեն պոսիճ: Աին օի փոխուիլը, որ շատ սովորական է քանի մը հայ գաւառաբարբառներու մէջ, օրինակներ ունի գրեթէ բոլոր հայ բարբառներու, նոյն իսկ Պոլսահայ բարբառին մէջ, ինչպէս ֆոսագի = գաղտուկ:

پانجار (փանհար). — Գարնանային կարգ մը ինքնաբոյս խոտեր, որ եփուելով

կուտուին: Հայերէն ֆանհարէն փոխառեալ:

يزوك (էփ-էփ). — բազուկ (բանջարեղէն մը):

يك (էփ). — Սեբաստիոյ թուրք գիւղացիք էփ կըսեն տան շէնքին մէկ կողմը լոյս առնելու համար թողուած պարպ մասին, որ բուն բակը չէ: Հայերէն ֆանհէն փոխառեալ:

يسكوتن (էփ-էփ-էփ). — բազկութան (== բազուկ-թան). տեսակ մը թանապուր՝ բազուկ կոչուած բանջարեղէնով պատրաստուած:

پردو (էփ-էփ). — բարտի ծառէն կտրուած ատաղձափայտ: Հաւանաբար ֆարփէն փոխառեալ:

پرگندك (էփ-էփ-էփ). — բարեկենդան: Հայ գաւառական ֆարփէն-ֆանհ ձեւէն առնուած:

پتك (էփ-էփ). — փեթակ:

پوچ, پوجك (էփ-էփ, էփ-էփ-էփ). — Պոչ, պոչիկ:

پينك, پينك (էփ, էփ-էփ). — Հաւու բոյն, հաւնոց: Հաւանաբար հայ. ֆոյնէն առնուած:

پور (փոս). — բուռ, բռաբար, բռաժայռ:

پورود (փոս-բոս). — բրուտ:

پاپان (փափան). — Ցափան (== տափան). մշակական գործիք մը, զոր կը քաշեն նոր հերկուած հողին վրայէն, հողի կոշտերը տափակցնելու, հաւասարեցնելու համար:

پينتاپ (փեթափ). — խիստ ազդեցիկ միջոց, դարման: Հայ. փեթափ բառէն:

توك (էփ-էփ). — կոպիտ, կոշտ, յամառ (մարդ): Հաւանաբար հայ. փեթ բառէն է:

تجك (էփ-էփ). — վարդին ծայրի երկաթ քերիչը, զոր գեղացիք ֆանհ կը կոչեն:

حوسار (հոսար). — Հաւասար:

حاقوق (հափոս). — Ազուգայ: Թէեւ ափոս-հոս բառը հայերէնի մէջ ասորերէնէն փոխառեալ է, բայց թրքերէնի մէջ հափոս կը թուի հայերէնէն փոխառեալ լինիլ:

حديك (հեփիկ). — Խաշած ցորեն, զոր հայ գիւղացիք հափիկ կը կոչեն:

حزن (հեփ). — Հեծան:

حرك (հեփ). — Հերկ:

حك (հեփ). — Հակ:

حيم (հեփ). — Հիմն. զոր օրինակ կըսուի. էփ-էփ = տան հիմն:

حوداخ (հոփափ). — Հօտաղ, հովիւ:

چاپ (չափ). — Սայլի անիւի բոլորաձեւ շրջագիծը չափելու կարկին, զոր հայ գիւղացիք չափ կը կոչեն:

چچ (չչ). — Յորենի դէզ. հայերէն լեղը բառէն առնուած:

چچه (չչ-չ). — Չորցած խաղող, չամիչ:

چرمك (չերմիկ, չերմիկ). — Զերմուկ:

چيريش (չիրիշ). — Շրէշ:

زاوار (չաւար). — Չաւար:

زوغال (չոգալ). — Զղալ, զողալ:

سرينه (սերինե). — Սարինայ:

سويك (սի-ի). — Ցուկ:

سختول (սեփ-լ). — Ցախաւել:

سوخاريچ (սոխարիչ). — Իւրի մէջ կարմրոցուած սոխ, որուն հայ բարբառներու մէջ սոխարի կըսեն:

شلك (շէլկ). — Շալակ:

طربيل (թրեփիլ). — Թրթուր: Դր. Փր. Փոն Կրէլից-Դրայֆէնհորստ այս բառի առջեւ «խղունջ» նշանակութիւնը դրած է, որ սխալ է: Թրթիլ պարզապէս մեր լեզուին իմաստը կու տայ, եւ լեզու-լ կըսուի թրթեռնիկներու յատուկ որդերուն, որոնցմէ կ'ենլ թրթեռնիկը:

توك (էփ-էփ). — Կաթայ:

توك (էփ-էփ). — Կապայ:

num 583-50

<u>“Հոշարձաւորն, գիւն է”</u>		<u>Preis des „Huschardzan“:</u>	
Թղթաւոր	Ֆր. 40.—		Broschirt Kr. 40.—
Կիսաւոր	„ 45.—		Halbfranz „ 45.—

Մեր հասցեն — Unsere Adresse:

Rédaction de la Revue „Handes Amsorya“

Vienne (Autriche), VII/2 Mechitharistengasse 4.
